

Warmoezeniers

Het verhaal van de groentekwekers in Amsterdam begint al vroeg. In de veertiende eeuw werd in het oudste gedeelte van de stad al grond als moestuin verhuurd. Warmoes was toen een verzamelnaam voor allerlei groenten. Het woord zou komen van warm moes: warm klaar te maken groente. Maar warmoes is ook een groentesoort, het woordenboek noemt snijbiet als synoniem. Warmoes [zie foto op blz.31] is echter een zusje van de suikerbiet en rode biet, maar smaakt beter. De tuinderijen werden dus bewerkt door 'warmoezeniers' ook wel warmoesiers' of gewoon tuinlieden of hoveniers genoemd. Begin zestiende eeuw waren de warmoes- en kruidtuinen verdrongen tot buiten de stadspoorten aan de Nieuwe Zijde, tussen Reguliers- en Haarlemmerpoort. In de loop van de zeventiende eeuw, bij de volgende stadsuitbreiding, werden deze opnieuw verplaatst en treffen we warmoestuinen langs de Singelgracht [huidige Nassaukade], de Boerenwetering en aan beide zijden van het Mennonietenpad.

De overige percelen waren in gebruik als weiland met hier en daar wat veeteelt, kleine boomgaarden - zelfs wijngaarden - en een bonte rij van plezier-tuinen, theekoepels, eendenkooien, bossage's en boomkwekerijen. Zo getuige ook een advertentie van 28 april 1685 uit de Oprechte Haarlemsche Courant, waarin 'by openbaere opveijling' te koop worden aangeboden 'eene goede quantiteyt oranje-, citroene-, granate-, olyve-, jasmine- en myrteboomen in de tuyn van Johannes Beller, in syn leven hovenier buyten de Weetering Poort tegenover de derde kooenmolen'. In dezelfde krant troffen we nog advertenties betreffende velerhande zaden, vruchtdragende bomen en struiken. En niet te vergeten in 1669 de aankondiging van het, latere standaardwerk voor de beroepstuinder, 'Den Nederlandtsen Hovenier' als deel van 'Het Vermakelijck Landtlevens', uitgegeven door

'Marcus Doornick, boeckverkooper t' Amsterdam'. Hierin werd stap voor stap uitleg gegeven over het gebruik van gereedschap, bemesting, welk gewas waar, hoe en wanneer gezaaid, gepoot of geogst diende te worden. Werkelijk een heel modern boekwerk, dat nu zomaar opnieuw uitgegeven zou kunnen worden.

Uiteraard zullen de meeste 'gewone' warmoezeniers het toen niet geraadpleegd hebben, zij leerden het vak al doende en meestal van vader op zoon. Het naslagwerk is echter wel aangetroffen in de boedels van

*Tuinderij aan het Mennonietenpad No. 17 of 19, erachter zaagmolen
'De Jonge Visscher' of korenmolen 'De Oranjeboom', foto privé collectie F. Vlemmings*

tuinderij 'ten ijnde het Mennonieten IJland', mogelijk de tuin van grootvader. Cornelis had bepaald geen geluk in het leven. Z'n moeder stierf in de kraam toen hij 14 jaar oud was en hij verloor vijf broertjes en zusjes. Hij trouwde in 1748 met winkeliersdochter Agatha van den Berg en werd hetzelfde jaar op 30 april, Poorter. Zij kregen drie kinderen die zij tussen 1751 en 1754 in de Amstelkerk lieten dopen. Hun eersteling stierf als baby en Agatha moest hij met hun kraamkind op 5 november 1754 begraven. Ook zijn tweede echtgenote stierf in de kraam. Neeltje Rous schonk hem driemaal een zoon Jan, de laatste in maart 1762. Kleine Jan zou krap 9 jaar oud worden. Zij werden allen begraven vanuit hun woninkje 'aan't ent van 't Moolepad onder Amstelveen'. Bij zijn dood in 1779, vermeldt het Begraafboek hem nog als Mr. Warmoezenier, zonder kinderen en kostbaar begraven in de N.Z.Kapel.

Mogelijk dezelfde warmoestuin ter grootte van één morgen en 400 roeden plus een kleiner perceel van 170 roeden werd vervolgens bewerkt door Bart Freriks alias Casparus Bartholomeus Fredriks of Frederiks.

Bart was op 31 juli 1765 gedoopt in het katholieke kerkje op't Kuiperspad als zoon van Jan Fredriks en Pieternel Bakker. Vader had een warmoestuin aan het Verwerspad. Bart was in Amsterdam getrouwd met Harmina Martens, die hem tussen 1790 en 1813 vijf zoons en zes dochters schonk, allen gedoopt in 'De Duif'. Minstens drie kindjes stierven vóór het derde levensjaar.

Op 5 januari 1819, zo vertelt ons het Repertoire van notaris De Genestet, kocht Bart voor 1570 gulden, 374 roeden land 'weleer eene wasblekerij'.

de molenaarswoning tot op de grond deed afbranden. Behalve wat overgewaaide kooltjes, die zij zelf hadden kunnen blussen, liepen zij geen schade.

Volgens het Bevolkingsregister woonden Marie en Isaak tot 1 september 1854 op het Mennonietenpad YY 67 en 67a latere huisnummers 20 en No.21. Dankzij een uitvergroete plattegrond van Publieke Werken [blz.107], weten we dat er een smalle sloot liep tussen hun perceel en het terrein waarop het Mennonietenpad lag - en dat het voetpad bij hen doodliep. Strikt genomen, woonden zij dus aan het Groenhovenspad.

De familie had toen maar liefst drie inwonende dienstmeiden en minstens vier knechten, waaronder zijn 26 jarige broer Jan H(o)ogendorp die hier samen met zijn vrouw Cornelia van Bentem warmoesiersknecht en -meid waren tussen 1851 en 1854. Ook Marie's enige zoon Gerard Middendorf zou hier als warmoesiersknecht werken samen met zijn Texelse vrouw Aaltje Verberne totdat hij op 31 jarige leeftijd stierf. Hun enig dochtertje zou later trouwen met een kleinzoon van Gerard's jongste zus, Johannes Frederik Fontijn.

Isaak was waarschijnlijk een ijdel man, zéér tevreden met 'zijn' tuinderij en verzot op het kostbare nieuwtje DE fotografie. Behalve vele foto's van hem en zijn gezin, liet hij ook de tuinderij van alle kanten fotograferen. Een feit waarvan wij hier dankbaar gebruik maken.